

Han Bennink (°1942), Foto Elio Guidi.

[K] **“AS BAD AS ART BLAKEY”.**
MEESTERDRUMMER HAN BENNINK

De rijk gevulde levens van grote persoonlijkheden vinden vaak hun neerslag in vuistdikke biografieën. Dat het ook met minder kan, bewijst Erik van den Berg (°1956) met *De wereld als trommel. Het levensverhaal van Han Bennink*. Aan amper tweehonderd pagina's heeft de *Volkskrant*-redacteur en hoofdredacteur van *Jazz Bulletin* (het kwartaalblad van Muziek Centrum Nederland) genoeg om het levensverhaal te schetsen van de nog immer actieve Nederlandse meesterdrummer en beeldend kunstenaar.

Han Bennink (1942, Zaandam) geldt vandaag wereldwijd als een van de belangrijkste figuren uit de vrije, geïmproviseerde muziek. Hij staat alom bekend als “een bezeten drummer [...] met een enorme drive en een sterke, natuurlijke swing”. Die laatste eigenschappen heeft hij gemeen met door hem bewonderde drummers uit het swingtijdperk als Big Sid Catlett, Baby Dodds en Cozy Cole. Een deel van Benninks muzikale biografie is verweven met die van zijn vader Rein, een begaafde

multi-instrumentalist met een gevestigde reputatie. Rein stimuleert de muzikale aanleg van zijn zoon door hem al vroeg een snaardrum en enkele drumstokken cadeau te doen. Het is een godsgeschenk voor de drummer in spe, voor wie al gauw geen enkel speeloppervlak meer veilig is, tot meubilair en gebruiksvoorwerpen toe.

Benninks talent ontwikkelt zich snel. Vanaf het einde van de jaren vijftig begint hij in verschillende bands en ensembles te spelen. Aanvankelijk ondergaat hij de invloed van gereputeerde Nederlandse drummers als Wessel Ilcken, Cees See en Joop Korzelius. Mettertijd richt hij zijn speelstijl meer op die van Amerikaanse slagwerkers uit de bebop en hardbop als Max Roach en Kenny Clarke. Vooral het werk van Clarke dwingt zijn bewondering af: “Ik word nog altijd ontzettend blij als ik hem hoor. Een superdrummer.”

Benninks reputatie groeit gestaag in Nederland, al gaat dat niet altijd met lof gepaard. Zo vinden velen, onder wie ook medemuzikanten, dat hij veel te hard en te luid speelt. Een journalist omschrijft zijn muziek zelfs als “veemarktgeluiden”. Zijn muzikale vuurdoop beleeft Bennink in 1963, wanneer

hij de Amerikaanse tenorigigant Johnny Griffin begeleidt op diens tournee in Nederland. Griffin, die bekendstaat als een harde blazer, is achteraf zo tevreden over Benninks gespierde speelstijl dat hij hem “*as bad as Art Blakey*” noemt – een compliment dat kan tellen, want de Amerikaan Blakey is berucht om zijn agressieve swingstijl en behoort tot Benninks favoriete drummers.

In 1964 woont Bennink een concert bij van het kwartet van de Amerikaanse tenorsaxofonist Albert Ayler, dat hem helemaal doet omslaan richting “nieuwe muziek”. Ayler is dan al een exponent van de freejazz in de VS, een stroming in de jazz die radicaal brak met de geëerde paden van de hardbop. Bennink is vooral onder de indruk van de ritmesectie van het kwartet: drummer Sunny Murray en bassist Gary Peacock. In Murray bewondert hij hoe die het tempo durft los te laten. Van Peacock leert hij hoe je muziek spannender kunt maken “als het metrum er niet wordt ingehamerd, maar zodanig wordt om gespeeld dat je de beat eerder voelt dan hoort”.

Onder invloed van drummer Milford Graves van het New York Art Quartet begint Bennink in 1965 zijn instrumentarium uit te breiden met onder meer bellen en handtroms om zo andere klankvelden aan te boren. Net als zijn vader ontwikkelt hij zich daarnaast tot een multi-instrumentalist die behalve de drums onder meer ook de piano, de viool, de klarinet en de saxofoon bespeelt.

In 1963 richt Bennink met pianist Misha Mengelberg, altsaxofonist Piet Noordijk en contrabassist Rob Langereis een kwartet op — “de enerverendste jazzgroep die in Nederland en omstreken is te vinden” — dat in 1966 het fameuze Newport Jazz Festival in de VS aandoet. Daar voegt Bennink voor het eerst slapstickelementen aan zijn spel toe. Die zullen vanaf dan een vast onderdeel vormen van zijn muzikale performances en hem het etiket “muzikale clown” opleveren. Omdat Mengelberg en Bennink, samen met de saxofonist Willem Breuker, die inmiddels als vijfde lid tot het kwartet is toegetreden, op een bepaald ogenblik door hun onorthodoxe muziek persona non grata zijn geworden in de reguliere Nederlandse muziekbusiness, richten ze in 1967 een eigen muzikantencollectief op zonder vaste bezetting: de Instant Composers Pool (ICP). Met de ICP legt het trio het fundament voor een nieuwe vorm van

geïmproviseerde muziek die als “New Dutch Swing” mettertijd wereldwijd erkenning vindt. Ongeveer gelijktijdig ontstaan er ook in Duitsland en Engeland gelijksoortige muzikale opvattingen. Die vinden hun artistieke hoogtepunt in de legendarische lp *Machine Gun* (1968) van de Duitse saxofonist Peter Brötzmann, waarop onder meer ook Breuker en Bennink meespelen. Met Mengelberg vormt Bennink daarnaast tientallen jaren lang een duo dat bij elk optreden een soort van totaaltheater brengt, “een kijk- en luisterspel [...], met hilarische en ontregelende kanten”.

Tot vandaag blijft Han Bennink, die in 1967 de Wessel Ilcken Prijs (de belangrijkste Nederlandse jazzonderscheiding) ontvangt, consequent verder de eenmaal ingeslagen muzikale weg bewandelen: “Ik ging intuïtief voor wat nieuw was en heb die nieuwe richting laten prevaleren [...]” Bij dat alles zal hij de band met met de jazz echter nooit verbreken. Daarvoor zit de ritmiek te diep in hem verankerd. “*As bad as Art Blakey*”, *sure as hell*.

Met *De wereld als trommel. Het levensverhaal van Han Bennink* heeft Erik van den Berg een weinig memorabele biografie geschreven. Zijn nuchtere, journalistieke, al bij al weinig meeslepende stijl waarin — om in de geest van de muziek te blijven — geen noot hoger of lager opklinkt dan een andere, staat dan ook in schril contrast met de extraverte persoonlijkheid van zijn onderwerp. Gelukkig last hij veel citaten van Bennink zelf en van mensen uit diens entourage in zijn verhaal in. Zo krijg je toch nog een gelaagde tekst geserveerd, waaraan je wat leesplezier beleeft. Jammer is dat de lezer relatief weinig te weten komt over Bennink als beeldend kunstenaar of over zijn privéleven. Daardoor ligt de nadruk meer op zijn muzikale loopbaan dan op zijn levensverhaal. Die loopbaan is echter zo rijk gevuld dat tweehonderd pagina’s er nauwelijks recht aan doen. Voor mij had dit boek, dat verlucht is met enkele tientallen zwart-witfoto’s en dat naast een bijgevoegde cd met grotendeels onuitgebrachte opnamen een uitgebreid nawerk bevat, dan ook gerust honderd pagina’s dikker mogen zijn. *Less is niet altijd more*.

PATRICK AUWELAERT

ERIK VAN DEN BERG, *De wereld als trommel. Het levensverhaal van Han Bennink*, Thomas Rap, Amsterdam, 2009, 239 p.